

ISSN 2083-0343

Acta Medicorum Polonorum

R. 6/2016 – Zeszyt 2

STRESZCZENIA – ABSTRACT

słowa kluczowe – keywords

Kształtowanie się medycyny weterynaryjnej w Wilnie w świetle archiwaliów z pierwszej połowy XIX wieku

The development of veterinary medicine in Vilnius in the
light of archival records from the first half of the 19th cen-
tury

Anita Magowska

Poznań

Streszczenie: Artykuł jest oparty na nieznanych dotąd źródłach archiwalnych ukazujących rozwój medycyny weterynaryjnej w Wilnie, głównie w okresie istnienia Akademii Medyko-Chirurgicznej, a więc w latach 1831-1842. Źródłami tymi są: wykłady, historie chorób, dziennik szpitala dla zwierząt i receptariusz dla kliniki terapeutycznej dla zwierząt, przechowywane w Państwowym Archiwum Historycznym Litwy i bibliotekach naukowych w Wilnie. Przedstawiono powstanie wileńskiej szkoły weterynaryjnej i zasługi w tym zakresie Ludwika Bojanusa (1776-1827), organizację i działalność reaktywowanego w 1834 r. szpitala dla zwierząt, którym kierował Adam Ferdynand Adamowicz (1802-1881) oraz okoliczności sporządzania pierwszych ekspertyz dotyczących epizootii. Ponadto na kilku przykładach wykazano, jak diagnozowano i leczono choroby zwierząt, a także jaki był stosunek miejscowego społeczeństwa do zwierząt gospodarskich i domowych.

Abstract: The article is based on still unknown primary sources concerning the development of veterinary medicine in Vilnius, mainly in the period of the Medical-Surgical Academy, that is in 1831-1842. These sources are: lectures, case studies, a veterinary hospital register, and a prescription book for the therapeutic clinic for animals, kept in the Lithuanian State Historical Archive and some libraries in Vilnius. Ludwik Bojanus's (1776-1827) contribution to the foundation of the veterinary school in Vilnius is presented, as well as activity of the hospital for animals, run by Adam Ferdynand Adamowicz (1802-1881), and circumstances of making of first veterinary expert opinions. Moreover, there are a few examples how animal diseases were diagnosed and treated at that time. A relationship of local society to animals before almost two centuries is analyzed too.

Słowa kluczowe: historia medycyny weterynaryjnej, historia Wilna, Ludwik Bojanus, Adam Ferdynand Adamowicz, epizootie, wąglik

Keywords: history of veterinary medicine, history of Vilnius, Ludwik Bojanus, Adam Ferdynand Adamowicz, epizootics, anthrax

Wartość reklam prasowych jako źródeł do historii farmacji na przykładzie ogłoszeń zamieszczanych w „Gazecie Toruńskiej” w latach 1867-1921

Value of press commercials as sources for history of pharmacy on the examples of advertisements placed in the daily “Gazeta Torunska” in 1867-1921

Marta Zdrojewska-Nowak

Rawa Mazowiecka

Streszczenie: W artykule podjęto problem wartości reklam prasowych jako źródeł historyczno-farmaceutycznych. Przedstawiono wyniki analizy 7869 ogłoszeń produktów leczniczych i wyrobów medycznych zamieszczonych w latach 1867-1921 w dzienniku „Gazeta Toruńska”. Ustalono, jakie działanie farmakologiczne miały reklamowane produkty, jakie prawdopodobnie zawierały składniki i jakie miały postaci farmaceutyczne. Ponadto przeanalizowano elementy wizualne reklam i sposoby nadawania im pozorów informacji wiarygodnej. Potwierdzono przydatność reklam prasowych dla historii farmacji.

Abstract: In this article the value of press commercials for the history of pharmacy is investigated. The analysis of 7869 advertisements of medicinal products and medical industrial goods placed in the daily ‘Gazeta Torunska’ in 1867-1921 is presented. Pharmacological activity of these products, their probable active ingredients and pharmaceutical forms are described. Furthermore, visual components of press commercials and methods of giving them the appearance of credibility are shown. Their value for the history of pharmacy is confirmed.

Słowa kluczowe: historia farmacji, reklamy prasowe, Gazeta Toruńska

Keywords: history of pharmacy, press commercials, Gazeta Torunska

„Siostra Doktor” – bł. siostra Ewa od Opatrzności (Bogumiła Noiszewska)

‘Sister Doctor’ – Blessed Sister Eve of Divine Providence (Bogumiła Noiszewska)

Joanna Lusek

Bytom

Streszczenie: Bogumiła Noiszewska przysła na świat 11 czerwca 1885 r., w Osaniszkach, w guberni wileńskiej (obecnie: Białoruś), jako córka okulisty – Kazimierza Noiszewskiego i Marii, z domu Andruszkiewicz. Gimnazjum żeńskie, z wyróżnieniem, ukończyła w Tule. W 1902 r. wstąpiła do Stowarzyszenia Córek Maryi pod Opieką św. Agnieszki. Po ukończeniu szkoły średniej chciała wstąpić do zakonu, by oddać się kontemplacji i pracy z sierotami i ubogimi. Za namową swojej rodziny, jak również kierownika duchowego – ks. Zygmunta Łozińskiego, później biskupa mińskiego i pińskiego, kontynuowała naukę i podjęła studia medyczne w Żeńskim Instytucie Medycznym w Sankt Petersburgu. Podczas studiów zastanawiała się nad zmianą ich kierunku, pragnąc poświęcić się pracy dydaktycznej.

W maju 1914 r. ukończyła z wyróżnieniem studia medyczne. Podczas I wojny światowej pracowała w szpitalu dla chorych zakaźnie w Kijowie. W czerwcu 1918 r. odbyła tam kurs nauczycielski, po czym wyjechała w ślad za rodzicami, do Warszawy, gdzie rozpoczęła pracę w Prywatnej Żeńskiej Szkole Heleny Rzeszotarskiej. Odbyła również kurs dla lekarzy szkolnych. W 1919 r. wstąpiła do Zgromadzenia Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny. Przybrała imię siostra Ewa od Opatrzności. W kolejnych latach pracowała jako nauczycielka w szkołach Zgromadzenia w Szymanowie, Jazłowcu, Jarosławiu i Słonimie. W latach 1930-1936 była również dyrektorem Seminarium Gospodarczego w Jazłowcu. Przede wszystkim posługiwała jednak jako lekarz zgromadzenia i lekarz szkolny oraz infirmerka w internatach. Udzielała ponadto pomocy medycznej ludziom spoza klasztoru.

W czasie II wojny światowej, po wkroczeniu do miasta wojsk Armii Czerwonej, tamtejszy klasztor przeznaczono na szpital dziecięcy, w którym siostra Ewa Noiszewska pracowała do kwietnia 1940 r., do momentu zwolnienia. Po zajęciu Słonima przez władze niemieckie, w lipcu 1941 r., ponownie podjęła pracę w szpitalu, przekształconym na lazaret polowy. Objęła także stanowisko lekarza chorób wewnętrznych w przyszpitalnej przychodni. Udzielała pomocy, wspólnie z siostrą przełożoną – Martą Wołowską – oraz ks. Adamem Sztarkiem, ludności żydowskiej, wiele osób ukrywano na terenie klasztoru, oraz partyzantom. 18 grudnia 1942 r. została aresztowana przez gestapo. W dzień później zginęła od strzału w tył głowy, podczas

masowej egzekucji na Górze Pietralewickiej. 13 czerwca 1999 r. została beatyfikowana w grupie 108 męczenników II wojny światowej.

Abstract: Bogumiła Noiszewska was born on 11 June 1885, in Osaniszki in the province of Vilnius (currently: Belarus) as the daughter of an ophthalmologist – Kazimierz Noiszewski and Maria, nee Andruszkiewicz. She completed the Female Middle School in Tula with honors. In 1902, she joined the Association of the Daughters of Mary under the Care of the Holy Agnes. After completing the high school she wanted to enter the Order, to devote herself to contemplation and work with orphans and the poor people. At instigation of her family, as well as her spiritual tutor – priest Zygmunt Łoziński, a later bishop of Minsk and Pinsk, she continued her education and started her medical studies in the Female Medical Institute in St. Petersburg. During her studies she thought about changing the faculty, since she wanted to devote herself to teaching.

In May of 1914, she graduated from the medical university with honors. During World War I, she worked in a hospital for patients with infectious diseases in Kiev. In June of 1918, she attended a teacher training course there, after which she left in the wake of her parents, to Warsaw, where she began working in Helena Rzeszotarska Female Private School. She also attended a course for school physicians. In 1919, she entered the Congregation of the Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary. She took the name Sister Eve of Providence. During the following years she worked as a teacher in the schools of the Congregation in Szymanów, Jazłowiec, Jarosław and Słonim. In the years 1930-1936 she was also the director of the Economic Seminar in Jazłowiec. However, above all, she served as a doctor of the congregation and school physician and nurse in boarding houses. Moreover, she gave medical aid to people outside the monastery.

During World War II, when the Red Army entered the city, the abbey was dedicated to children's hospital, where Sister Ewa Noiszewska worked until April 1940. After the occupation of Słonim by the Germans in July 1941, she again undertook a job in a hospital converted into a field hospital. She also took the position of a doctor of internal medicine in the hospital ambulatory. She was providing assistance, together with the head nurse – Marta Wołowska – and the priest Adam Sztartek, to the Jewish population; many people were hidden in the monastery, and the guerrillas. On 18 December 1942 she was arrested by the Gestapo. The day after she died from a shot in the head during a mass execution at Pietralewicka Mountain. On 13 June 1999 she was beatified together with the group of 108 martyrs of World War II.

Słowa kluczowe: Bogumiła Noiszewska, lekarz szkolny, infirmerka

Keywords: Bogumiła Noiszewska, school doctor, nurse

Pamiętnik czasu wojny. Lekarska epopeja Adama Wrzoska

A diary of war times. Doctor's epic of Adam Wrzosek

Stefan Konstańczak

Zielona Góra

Streszczenie: W artykule autor zaprezentował życie i działalność naukowo-dydaktyczną w czasie II wojny światowej Adama Wrzoska, wybitnego polskiego przedstawiciela medycyny, antropologii oraz historii nauki. Treść artykułu została oparta na nieznanych do tej pory materiałach archiwalnych, a zwłaszcza na osobistych dziennikach prowadzonych w trakcie wojny przez Wrzoska. Autor w pierwszej kolejności omówił stosunek Wrzoska do wojny i zadań, jakie powinni wypełniać przedstawiciele nauki w czasie jej trwania. Przedstawione zostało także jego zaangażowanie w organizację pracy naukowo- dydaktycznej w ramach Wydziału Lekarskiego Tajnego Uniwersytetu Ziemi Zachodnich działającego od końca 1942 r. na terenie Generalnego Gubernatorstwa. W artykule mowa jest także o aprobowanej przez Wrzoska wizji Polski po zakończeniu działań wojennych.

Abstract: In the article the author presented life and scientific and didactic work during the World War II of Adam Wrzosek, an outstanding Polish representative of medicine, anthropology and the history of science. The contents of the article are based on the unknown until now archive materials, and particularly on personal diaries kept by Wrzosek during the war. At first, the author discussed Wrzosek's attitude to the war and tasks of representatives of science during the war. The author also presented Wrzosek's engagement in the organization of scientific and didactic work in the Medical Department of Underground University of the Western Lands, functioning since the end of 1942 in the area of General Gouernement. Wrzosek's vision of Poland after the war was discussed in the article as well.

Słowa kluczowe: historia medycyny, II wojna światowa, Adam Wrzosek, pamiętniki lekarzy

Keywords: history of medicine, Second World War, Adam Wrzosek, doctors' diaries

Moje wspomnienia o Rudolfie Weiglu (1883-1957)

My memoires about Rudolf Weigl (1883-1957)

Henryk Gaertner

Kraków

Streszczenie: Krótkie wspomnienie przedstawia nieznane epizody z życia Rudolfa Weigla we Lwowie i Krakowie, szczególnie jego przyjaźń z autorem. Autor opisuje także swoje losy podczas okupacji hitlerowskiej.

Abstract: This short reminescence presents unknown episodes from Rudolf Weigl's life in Lviv and Cracow, especially his friendship with the author. The author describes his own experiences during the Second World War as well.

Słowa kluczowe: II wojna światowa, Rudolf Weigl

Keywords: Second World War, Rudolf Weigl

Epizod z dziejów neurologii, czyli Moritz Romberg i Herman Galewski

Episode from the history of neurology: Moritz Romberg and Herman Galewski

Anita Magowska

Poznań

Streszczenie: Komentarz do rozprawy doktorskiej Hermana Galewskiego (1814-) sytuuje ją w realiach nauk lekarskich w latach trzydziestych XIX w. Studiował medycynę we Wrocławiu i Berlinie, gdzie uczęszczał m.in. na wykłady neurologii prof. Moritza Romberga (1795-1873). Romberg zachęcił go do przygotowania dysertacji o anestezji twarzy, w której utrwalony został ówczesny stan wiedzy o chorobach nerwu trójdzielnego. Rozprawa ukazuje transfer wiedzy medycznej w Europie i osiągnięcia w zakresie neurofizjologii oraz neuropatologii w różnych krajach.

Abstract: A comment to the doctoral dissertation by Herman Galewski (born 1814) allows to learn about the level of development of medicine in the 1830s. He studied medicine in Wrocław and Berlin where he attended, among others, lectures on neurology given by Prof. Moritz Romberg (1795-1873). Romberg encouraged him to prepare a doctoral dissertation on diseases of trigeminal nerve. The dissertation shows transfer of medical knowledge in Europe and achievements of neurophysiology and neuropathology in different countries.

Słowa kluczowe: historia neurologii, Moritz Romberg, nerw trójdzielnny

Keywords: history of neurology, Moritz Romberg, trigeminal nerve